

АНАЛІТИЧНИЙ ДАЙДЖЕСТ

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ДІАСПОРОЮ

КСЕНОФОБИЯ У ЄВРОПІ: СТРАХ VS ЦІННОСТІ

Автор: Юрій Марусик
(мол. наук. співробітник)

Починаючи з кінця ХХ ст., для європейських суспільств характерним став невисокий, але відносно стабільний рівень антиімміграційних настроїв та пов'язаної з ними ксенофобії, зокрема, спрямованої проти мусульман. Уже на початку 2015 р. громадяни країн ЄС, оцінюючи частку мусульман серед населення, значно перебільшували їх кількість. Зважаючи на давні традиції використання мусульманської Туреччини у ролі «іншого» в процесі формування європейських ідентичностей, цілком закономірним є виявлення ісламофобії у кризових умовах.

Кардинально загострили ситуацію цьогорічна кризова ситуація із напливом біженців та теракти у Франції. До представників інших (неєвропейських)

культур, що мігрували до Європи протягом останніх десятиліть, додалися сотні тисяч шукачів притулку, концентрація яких порушувала комфорт європейців. А після терактів прояви ксенофобії стали значно поширенішими, і не лише у Франції.

Європейські ЗМІ висвітлюють одиничні конфлікти в різних країнах, де агресію виявили як релігійні фундаменталісти (позиціонуючи себе борцями за іслам), так і радикально налаштовані європейці.

Міністр внутрішніх справ Німеччини інформує, що в 2015 р. близько 500 будинків, передбачених для мігрантів, постраждали від нападів. Важливою особливістю є і те, що дві третини нападів здійснили жителі сусідніх будинків, які раніше не мали проблем із законом. Подібну проблему зафіксували ЗМІ у Швеції, де після серії нападів на притулки біженців (зокрема, підпалу дитячого садка) влада ухвалила рішення засекретити їхнє місце розташування. Крім таких односторонніх актів агресії, протягом останніх місяців у

Європі навколо притулків для біженців відбуваються конфлікти, що переростають у взаємне застосування фізичної сили. Так, протести груп праворадикалів у Німеччині та

Нідерландах переросли у бійки з представниками органів правопорядку. А неправомірні дії нелегалів у Франції призвели до тристороннього конфлікту між ліворадикалами, біженцями і поліцією, яка була змушена застосувати сльозогінний газ. Крім цього, як показали події новорічної ночі у Кельні, масове скоєння злочинів вихідцями з інших континентів та їхня безкарність може стати або стимулом до перегляду функціонування державних структур, або призвести до

«Проблеми, пов'язані із ксенофобією, змушують дискутувати над питаннями, відповідь на які в попередні роки здавалась очевидною»

КОРИСНІ ЛІНКИ:

Конвенція про статус біженців (Міжнародний документ)
http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_011

УВКБ ООН: У Європі уже понад мільйон біженців («Deutsche Welle»)
<http://dw.com/p/1HRwZ>

Миллион беженцев для Германии в копилку противников мультикультурализма (Politeka.net)
<http://politeka.net/88287-million-bezhentsev-dlya-germanii-v-kopilku-protivnikov-multikulturalizma/>

небаченого десятиліттями рівня нетерпимості до «чужих».

У сучасних обставинах активність виявляють і організовані групи. Так, у кризових умовах регулярно проявляє активність антиісламський рух PEGIDA, який цілеспрямовано намагається зв'язати образи мусульманина та злочинця. Паралельно з протестами PEGIDA відбуваються і акції їхніх супротивників, що збирають співмірну чисельність учасників. 19 жовтня протистояння цих груп закінчилось зіткненням праворадикальних активістів із поліцією.

Та саме у Франції питання ксенофобії та вірності європейським цінностям постає особливо гостро. Невдовзі після чергових терактів правопопулістська партія «Національний фронт» (НФ), традиційно використовуючи радикальну риторику та антиісламизм, отримала небачений раніше результат у першому турі муніципальних виборів – 28 % – та перемогла у шести з тринадцяти регіонів. Партія намагалась висвітлити проблему безпеки виключно з точки зору загрози від мусульман, традиційно спрощуючи таку проблематику, не звертаючи увагу на не менш важливі елементи, такі як участь Франції у збройних конфліктах чи ефективність діяльності спецслужб та інших структур державної влади. Але після успіху НФ більш помірковані політичні сили та виборці продемонстрували несприйняття ксенофобії. У другому турі поміркованіші партії діяли більш

консолідовано, а виборці продемонстрували вищу явку, певним чином нівелювавши вагомість протестного електорату, що віддав голоси Національному фронту. Як наслідок – навіть після терактів Національний фронт програв вибори на всіх округах.

Хоча більшість шукачів притулку прямує саме до Західної Європи, найнепоступливішими у питанні «чужих» виявилися країни Центральної Європи. Американський історик польського походження Ян Томаш Гросс бачить менш доброзичливе ставлення східноєвропейців до біженців як результат недостатньо повного усвідомлення спільної провини європейців у Голокості. В умовах міграційної кризи питання цієї трагедії особливо актуальне внаслідок того, що відмова ряду напівзалежних європейських урядів від біженців-євреїв привела до видачі сотень тисяч майбутніх жертв у руки нацистів. Але такий погляд американського історика ставить під сумнів голова польського відділення Фонду Сороса А. Смоляр, шукаючи витоки різниці поглядів на неєвропейських біженців у колоніальному минулому Заходу, якого була позбавлена Центральна Європа.

Але попри консервативну позицію урядів центрально-європейських держав щодо біженців, прояви ксенофобії та дискримінації наражаються на критику. Наприклад, 20 жовтня речник словацького МВС заявив, що його країна не буде приймати біженців-мусульман,

що суперечить міжнародним зобов'язанням, взятим на себе Словаччиною. Але в той же день словацька влада аістанціюва-лась від такої позиції.

Таким чином, проблема біженців зі Сходу та теракти у Франції загострили ставлення європейських суспільств до «чужих», підняли на порядок денний їх несприйняття. Ці проблеми змушують дискутувати над питаннями, відповідь на які у попередні роки здавалась очевидною. Поведінка частини гостей робить ксенофобію закономірною реакцією місцевого населення. Такі обставини мобілізували протестні групи населення, але водночас активізувались і супротивники ксенофобії. Результати цієї поляризації навколо ставлення до «чужих» чи «інших» залежатимуть від співвідношення людей, які поділяють почуття ксенофобії, тих, хто їм протистоїть та ефективності функціонування європейських суспільно-політичних інститутів (у сфері інтеграції та забезпечення закономірності реакції місцевого населення). Європейські суспільства поставили перед питаннями, що зачіпають фундаментальні основи сучасної європейської спільноти. Задекларовані зобов'язання виявились непростими для виконання в нових умовах і не настільки важливими для частини населення країн ЄС. Сьогодні завдання знайти баланс між тим, що узагальнено називають «європейські цінності» та тими обставинами, в яких опинилась Європа, виявилось невідкладним.

Аналітичний дайджест містить короткий огляд аналітичних записок, експертних оцінок, оприлюднених у ЗМІ, наукових публікацій та інших інформаційних джерел щодо проблем міграції

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

Україна
79013 м. Львів
вул. С.Бандери 32Д
тел. +38 032 2580151
iiec@miok.lviv.ua